

SEPTEMBER 2018

Aldrig løses du af viljen til at lære

Et universitetet skal drage omsorg for den enkelte studerendes vilje til at lære, ikke de studerendes lykke- og sundhedstilstand.

Af Claus Holm, leder af DPU, Aarhus Universitet

Velkommen til DPU, Aarhus Universitet,

Først og fremmest til lykke til jer alle med, at I har taget en beslutning om at begynde som bachelor – eller fortsætte på en kandidatuddannelse – her på DPU, Aarhus Universitet. Det giver jer flere muligheder og frihed til at skabe det gode liv. Jeg håber, at I vil nyde det, kaste al jeres energi ind i det og dykke ned og fordybe jer.

Når jeg ønsker jer til lykke med studiestarten her på DPU med disse ord, hænger det sammen med, at de til forveksling minder om den måde Uddannelses- og Forskningsminister Tommy Ahlers lykønskede alle ny-optagne studerende denne sommer. Tommy Ahlers bad jer ved samme lejlighed om at lægge nervøsitet ved at starte på et nyt studium til side. Fordi – som han udtrykte det – 'et studium handler om at følge sin nysgerrighed, dygtiggøre sig og ikke være nervøs for at skulle være perfekt. For hvis vi ikke tør fejle en gang imellem, så går vi glip af muligheden for at blive klogere og tænke nyt – det gælder på studiet og på arbejdsmarkedet'.

Tommy Ahlers overtog ministerposten fra Søren Pind – også fra Det Liberale Venstre – som lige før sin afsked i juni i år (2018) markerede sin bekymring over, at de unge – især unge kvinder – mellem 16 og 24 år ifølge Den Nationale Sundhedsprofil udgjorde den mindst lykkelige gruppe af alle aldersgrupper i Danmark. Af samme grund ville han, altså Søren Pind, sørge for en karakterskabende dannelsesindsats, og han bad i øvrigt også sin kollega sundhedsminister Ellen Trane Nørby om at undersøge, hvor ondt i livet de unge har det.

Derfor har vi set regeringen nedsætte et stresspanel, og vi har også ved flere lejligheder hørt den nye minister Tommy Ahlers udtrykke sin forhåbning om, at meningen med et studie – erkendelse, dannelse, stræben efter viden og at turde kaste sig ud i nye ting – kan gøre jer, de universitetsstuderende, mindre nervøse og stressede.

Når jeg vælger at gøre nogle af Tommy Ahlers lykønskingsord til mine, så er det fordi, jeg gerne vil fastholde en opmærksomhed på tendensen til at vurdere uddannelse og dannelse på nye måder end, vi har været vant til. Måder som er inspirerende, men også irriterende.

Det er inspirerende for mig, at den nye minister peger på den klassiske vigtighed af at kaste sig ud i at blive et selvstændig og tænkende menneske. – For det rykker ved den uddannelsespolitiske dagsorden. Det handler ikke mere kun om, hvad man kunne kalde kloge studievalg og studieeffektivitet, men også om jeres, de studerendes lykke- og trivselsniveau (eller mangel på samme) i jeres studietid.

Men ministrenes udtalelser er også irriterende. Det er irriterende, at ministrene er så optaget af jeres skrøbelighed – ja, af at i skulle udgøre nogle potentielt ulykkelige, stressede og nervøse studerende, der ikke kan klare at studere og præstere på universitetet, fordi det kan være forbundet med ængstelse. Det er irriterende af flere grunde. For det første, fordi jeg ikke er sikker på, at mistrivlsen stammer fra studiet alene. For det andet fordi, det udtrykker en mangel på tillid til, at i som privilegerede unge godt ved, at progression kommer før perfektion og derfor kan bære de udfordringer, man møder som studerende. Og for det tredje fordi min opfattelse er, at vi generelt skal passe på med at måle universiteternes succes på en vægt, hvor måleenheden – og normen – er, om studerende er sunde og raske; i hvert fald forstået som helt uden nervøsitet og ængstelse ved at studere.

Viljen til at lære bliver vigtigst

'Aldrig løses man af lære' var en gang et smukt slogan, som Danmarks Lærerhøjskole benyttede sig af. I dag bliver det realiseret. Det vil sige, at det i dag er mere præcist og passende at sige, at en slags slogan for DPU og verden i øvrigt er: 'Aldrig løses du af viljen til at lære'.

Den britiske uddannelsesforsker Ronald Barnett beskæftigede sig i sin bog "A will to learn" fra 2007 netop med den moderne studerendes vilje til at lære i, hvad han kalder usikkerhedens tidsalder – og også med den studerendes vilje og mod til at konfrontere sin ængstelse ved at studere.

For at illustrere, hvad det drejer sig om, vælger han at vise os et billede af en inspirationskilde til moderne bungy jump,

nemlig N'gol-stammens ritual, hvor en mand som er nået skelsår og alder kaster sig ud i det åbne rum og mod jorden i det som kaldes 'landdiving'.

Der er en risiko på spil her. Ja, hans ankler er sikret med liner, men der er altid tvivl om lianernes elasticitet – for slet ikke at nævne tvivl om pålideligheden af fæstninger rundt om anklerne. Alligevel kaster han sig modigt ud i det. På en og samme gang forskrækket og fascineret af rummets fylde, af blæsten og usikkerheden foran ham.

Det springer han så ud i.

Når lianerne strækker sig ved dykkets slutning, bukker springeren hovedet og hans skuldre rører jorden og gør den frugtbar for det næste års majshøst. I processen bliver springeren sig selv, beviser sig selv og begivenheden gør ham i stand til at bevæge sig ind i en ny fase af det at være menneske og en fertil mand.

Når jeg bruger dette billede er det for at antyde, at også universitetet i overført forstand naturligtvis, forventer mod og vilje til at kaste sig ud i at realisere høje forventninger og krav til tilegnelse af viden, færdigheder og kritisk tænkning. Ronald Barnett forbinder dette, og ikke mindst den kritiske tænkning, med en vilje til at lære, som han udnævner til at udgøre det absolut vigtigste begreb i uddannelse og dannelse i det 21. århundrede. I denne tilstand, hævder han, er intet muligt uden viljen til at lære og lære nyt inden for sit fagfelt. På ethvert niveau i uddannelsessystemet kan hverken en elev eller en studerende gøre fremskridt, hvis ikke han har viljen til det. Men Ronald Barnett nævner også, at dette – altså det begreb om viljen til at lære der nu toner frem som det

vigtigste begreb – har været glemt, når det gælder spørgsmålet om akademisk uddannelse og dannelse.

Det ser imidlertid ud til, at vi i dag 10 år efter Barnett udgav sin bog for alvor er ved at indse betydningen af en vilje til at lære, men samtidig er særdeles bekymrede for skrøbeligheden af denne vilje – for viljen til at lære er under mistanke for at gøre os usunde i form af angst, stress og mistrivsel.

Er det en begrundet mistanke?

Svaret er ja. Viljen til at lære kan føre mistrivsel med sig, men et andet og mere kontroversielt svar er også, at viljen til at lære ikke nødvendigvis skal føre til et sundere liv. Ja, måske skal viljen til at lære slet ikke måles på, om den gør jer sundere og lykkeligere – men selvfølgelig heller ikke det modsatte. Min pointe er – måske lidt karikeret – at universitetet gør nogle andre vigtige ting for jer og for samfundet end sundhedsvæsenet gør.

Viljen til at lære gør dig både begejstret og bekymret

For viljen til at lære knytter sig til positive fænomener og udtryk som 'spændende', 'passioneret', 'nysgerrig', 'selvtillid', 'dannelsesrejse', 'motivation', 'energi' og 'engagement'. Men udtrykket vilje til at lære knytter også an til mere anstrengende fænomener som ensomhed, at leve for og med kritik, at udholde en vis kedsommelighed og at kunne håndtere tvivl og ængstelse.

Lad mig først ganske kort fortælle jer lidt om den konkrete betydning af nogle af de centrale erfaringer i vil gøre jer.

I vil møde studiekammerater som er lige så – ja, endda mere – såvel vidende, passionerede, nysgerrige og energisk optaget af det studie, som i nu går i gang med. I vil møde undervisere, der forventer et andet og større engagement i studierne, end i har oplevet før. Det er derfor, hvad jeg vil kalde den faglige fryd ved at stå på jeres intellektuelle tåspidser samme med studiekammerater og undervisere, som i kan forvente.

Men denne situation er ambivalent og har derfor også sine andre sider – sine bagsider. At blive i stand til at stå på de intellektuelle tåspidser giver selvfølgelig sine ømme tæer for eksempel i form af tvivl og ængstelse undervejs. Men er i lidt tvivlende og ængstelige ved situationen, så er i ikke bare normale, i er helt normale nystartede studerende. Det er helt normalt, at bekymre sig for, om man nu også kan leve op til universitetets forventninger og krav til præstationsniveau. For der er mere stof, der er flere teorier og undersøgelser, at hitte rede i, og ja det bliver sikkert mere anstrengende at forstå end før – og ikke mindst skal man få det hele til at virke sammen i en ny livspakke.

Men der er også en anden og mere klassiske måde at forklare jeres eventuelle tvivl og ængstelse på. Det er tvivl og ængstelse over, om man mestrer studielivet i form af at mestre den klassiske tænke- og myndighedsfordring, der opstår ved at kaste sig ud i at blive studerende ved DPU, Aarhus Universitet. Fordringen stammer fra 1784, hvor filosofen Immanuel Kant i sit berømte essay med titlen og

spørgsmålet ”Hvad er oplysning?” svarede, at det er ’mod til at gøre brug af din forstand uden andens ledelse’.

Hvorfor skal man have en vilje i form af mod til – og mod på - oplysning? Fordi kun den oplyste borger kan gøre kvalificeret – voksent – brug af sin frihed til at tænke over tingene. Men hvorfor overhovedet ville lære at tænke? Er det fordi, der findes et naturligt vidensbegær, vi kalder nysgerrighed, man nyder at få opfyldt, eller gør man det af ren nød – er det sådan, at al vores tænkning opstår i kraft trusler, i kraft af angst eller skam efter ellers ikke at slå til. Det er der ikke enighed om i den pædagogiske forskning.

Hjælp til at tænke!

Men som i kan høre, så tyder denne uenighed på, at der måske kunne være forskellige forhold på spil. Af samme grund tror jeg, at et studie her ved DPU, Aarhus Universitet kan og vil gøre jer både begejstrede og bekymrede, frydefulde og frustrerede. Begge ingredienser indgår i et moderne studieliv, der forholder sig til den klassiske fordring om at vokse med opgaven ved at turde tage opgaven på sig og demonstrere en vilje til at lære.

Det er i dag blevet en selvfølge ved et universitet som i det øvrige uddannelsessystem, at der i dag skal drages kontinuerligt omsorg for viljen til at lære – og til at tænke inden for sit fagfelt. Det sker ved, at man følger undervisning og undervisere. Ligesom man får medstuderende som man kan spørge, svare og dele viden, tanker og erfaringer med, når I nu går i gang med at lære at gøre brug af teorier, teoretiske distinktioner og tænketeknologier.

Men denne hjælp ændrer ikke ved, at det kun er hver enkelt af jer, der kan læse eller skrive – eller for at sige det mere grundlæggende: Tænkning er og forbliver en alene-aktivitet, en lydløs dialog med sig selv, som nogle oplever som ensom. - At være alene er den menneskelige situation, hvor man holder sig selv med selskab. (Arendt) Og fordi universitetet stadig handler om at uddanne selvstændigt tænkende mennesker, så kommer man til at være mere i selskab med sig selv end før – for at granske og overveje sine tanker i et omfang mange næppe har haft mulighed for før.

Det er ikke nemt. Kritisk læsning, skrivning og tænkning – for slet ikke at tale om kritiske studiekammerater – er fagligt udfordrende og rummer også forskellige former for "normalubehag" ved at studere. Måske især i starten.

For i takt med studiet bliver i bedre til at beherske, og udholde og holde af (jeres eget) kritiske selskab. En anden berømt filosof, René Descartes nåede ligefrem frem til at tale om, at hans intellektuelle virksomhed foregik i fredfyldt ensomhed foran et ildsted og med sjælen fri for alle bekymringer. – Men måske var hans ensomhed fredfyldt, fordi han havde gennemtænkt, det han skulle skrive – og overstået den forvirring, kaos og frustration der ofte karakteriserer ufærdig tænkning.

Afslutning:

I er ikke færdige med at lære at tænke over pædagogik og uddannelse, tværtimod. Når i har valgt at starte et universitetsstudium – som i gør her i dag på DPU – så er i naturligvis ikke færdige med at udvikle jeres viden, jeres færdigheder og jeres tankekraft. Vi ved naturligvis også, at i er her for at få hjælp til det – og at i naturligvis skal have

mere hjælp til det i starten end i slutningen af studiet, hvor et symptom på jeres selvstændighed i øvrigt vil være, at i synes underviserne bliver stadig kedeligere og stadig mindre kloge at høre på.

Når i vokser med opgaven og får stadig flere intellektuelle vinger, så vil både vi og i vide, at det er tid til at kappe linerne. Jeg begyndte min velkomsttale med at vise jer et billede af en bungy-jumper, men måske ville et mere passende billede og metafor have handlet om, at det gjaldt om at kaste sig ud i universitetets luft, få intellektuelle vinger og blive flyvende. Det tror jeg.

Men jeg begyndte også med at fortælle jer om ministrenes bekymringer over jeres trivsel eller mangel på samme. Jeg deler ikke deres bekymringer, men derimod deres forhåbninger. Det betyder, at bekymringerne skal gøres til skamme og forhåbningerne skal forfølges.

Det vil ske ved, at DPU ikke vil behandle jer som patienter og ikke se jer som skrøbelige mennesker, men som nystartede studerende. Det betyder, at DPU opfatter jer som privilegerede unge voksne, der har mod og vilje til at lære at tænke selv i selskab med andre med mod på at vokse med opgaverne. Og det betyder, at jeg, som det sidste i min velkomst, vil ønske jer til lykke igen, men denne gang på lidt anden vis end ministrene gjorde.

Min velkomst lyder nu sådan her: Til lykke til jer alle med at begynde på DPU, Aarhus Universitet. Jeg håber, at I med jeres vilje til at lære, vil tilegne jer viden, færdigheder og tankekraft. Jeg ved, at i både vil opleve fryd og frustration undervejs, at i for eksempel både vil erfare frustrerende

tænketvang og fredfyldt ensomhed. Begge dele er en del af et studieliv. For hvis ikke i – og vi som samfund – giver plads til begge dele, så går vi glip af muligheden for at magte at blive klogere og tænke nyt – det gælder på studiet, på arbejdsmarkedet og i jeres liv.

Velkommen til DPU.